№ 134 Օգոստոսի 2 (14) **1880** Օգոստոսի 2 (14) № 134

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

—

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

—

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

—

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

—

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մամուլի ազատութիւն.—Ներքին տեսութիւն. Մի խնդիր դէպի մեր հեղինակները. Նամակ Նուխուց. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Նամակ Գազախից. Նամակ Ջիբրայիլից. Նամակ Գորիսից.—Արտաքին տեսութիւն. «Голосъ» լրագրի թղթակցութիւնը հայերի մասին. Թիւրքիա. Անգլիա.—«Մշակի» հեռագիրներ.—Յայտարարութիւններ.

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ռուսաց մամուլը, մանաւանդ «Вѣстникъ Европы» ամսագիրը և «Голосъ» լրագիրը, խօսելով ռուս մամուլին կատարեալ ազատութիւն տալու անհրաժեշտութեան վրա, յայտնում են այն միտքը, որ մամուլը Ռուսաստանում մինչև այժմ այն միակ հասարակական հիմնարկութիւնն էր, որ ընդհանուր պետական օրէնքների պաշտպանութիւնը չէր վայելում։ Նա մի տեսակ անհարազատ երեխայ էր ռուսաց կեանքի մէջ։

Իւրաքանչիւր քաղաքացի, ամենամեծ յանցանք էլ գործելով, այն ժամանակ միայն կրում է իր պատիժը, երբ դատարանի քննութեան ենթարկվելուց յետոյ զրկվում է կամ մասամբ, կամ կատարելապէս իր քաղաքացիական իրաւունքներից։ Քաղաքական յանցաւորն անգամ, հրէշաւոր չարագործը, ենթարկվում է միշտ կամ զինուորական կամ քաղաքական դատաստանին և յետոյ պատժվում է։ Իսկ լրագրութիւնը այդ իրաւունքները չունի, նա պետական օրէնքներից դուրս է։

Մի կալուածատէր, մի սեփականատէր իր սեփականութենից զրկվելու համար, պէտք է մի նշանաւոր յանցանք գործած լինի, որի պատճառով նա ենթարկվում է դատարանի քննութեանը և դատարանի վճիռը միայն կարող է զրկել նրան սեփականութենից։ Իսկ լրագրապետը, կարող է ամեն րոպէ զրկվել իր սեփականութենից, իր ձեռքով հիմնված և իր սեփականութիւնը համարվող լրագրից կամ ամսագրից, առանց դատարանի վճռին ենթարկվելու, միմիայն վարչական կարգադրութեամբ։

Լրագրապետը և ոչ մի բանում, իր հասարակական ոչ մի գործունէութեան մէջ չէ վայելում իր միւս համաքաղաքացիներին, պետական միւս հաստատութիւններին հաւասար իրաւունքներ օրէնքների առջև։

Օրինակ մի աննշան յանցանքի համար լինում են տուգանքներ, որոնց ենթարկվում են ամեն քաղաքացիները, բայց ոչ մի քաղաքացի, ինչքան հարուստ էլ լինէր, երբէք չէ ենթարկվում, օրինակ, այնպիսի ահագին, աներևակայելի տուգանքների, ինչպէս մի լրագիր։ Երևակայեցէք մի լրագիր, որ ունի 10,000 բաժանորդ, մեծ քանակութեամբ հատով է ծախվում ամեն օր, ունի մեծ արդիւնք յայտարարութիւններից, բայց ուրիշ կողմից ունի և օրական ահագին ծախսեր։ Յանկարծ մի յօդուածի համար վարչութիւնը արգելում է այդ լրագրին երեք, չորս ամսով հատով ծախվել, կամ յայտարարութիւններ ընդունելու իրաւունքից է զրկում նրան։ Եւ ահա լրագիրը երեք, չորս ամիսների ընթացքում վաթսուն հազար րուբլու կորուստ է կրում։ Երբ է տեսնված, ասում է «Вѣстн. Европы» ամսագիրը, որ ռուսաց դատարաններից մինը ենթարկէր մի քաղաքացուն 60,000 րուբլ տուգանքի պատժին։ Եւ այդ տեսակ պատժին լրագիրը կամ ամսագիրը կարող է ենթարկվել երկու, երեք անգամ տարվայ ընթացքում։

Ռուս լրագրութեան փափագը միայն այն է, որ մամուլը ենթարկված լինի նոյն օրէնքներին, որոնց ենթարկվում է ամեն քաղաքացի, այսինքն ամեն տեսակ փոքր թէ մեծ յանցանք գործելուց յետոյ նոյն դատարաններին ենթարկվի, որոնց ենթարկվում են Ռուսաստանի միւս քաղաքացիները։

Մինչև այժմ ռուսաց մամուլը պետական օրէնքների համար մի տեսակ խորթ որդի էր։ Ռուսաց մամուլի փափագը այժմ շատ համեստ և իրաւացի է. նա ցանկանում է որ մամուլը բոլոր միւս քաղաքացիների հետ հաւասար իրաւունքներ վայելէր օրէնքի առջև, ենթարկվէր պրօկուրօրութեան նոյն պահանջների և դատաստանական նոյն քննութեանը, որոնց ենթարկվում են Ռուսաստանի բոլոր մնացած քաղաքացիները ընդհանուր պետական օրէնսդրութեան հիման վրա և ոչ թէ ինչպէս մինչև այժմ եղել է առանձնական ապօրինի դրութեան մէջ դրված լինէր, կառավարվելով մամուլի համար բացառված գրաքննական առանձին օրէնքների կանոնադրութեամբ և կախված լինելով միմիայն վարչութեան կամքից։

Այդ է բոլորը ինչ որ փափագում է լրագրութիւնը, ինչ որ փափագում ենք և մենք՝ հաւասարեցրած լինել մեր իրաւունքների մէջ, ռուսաց բոլոր միւս քաղաքացիների հետ, ընդհանուր պետական օրէնքի առջև։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ԽՆԴԻՐ ԴԷՊԻ ՄԵՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԸ

—

Որքան էլ թոյլ կողմեր ունենայ ներկայ հայ ուսանողութիւնը, այնուամենայնիւ անկարելի է ուրանալ այն հանգամանքը, որ նա իր նախորդ սերունդների հետ համեմատութեամբ մի հսկայական քայլ է փոխել դէպի առաջ, մի յառաջադիմական քայլ, որ ժամանակի ծնունդ է, որ հետզհետէ զարգացող կեանքի արգասիք է։ Ռուսաստանի հայ ուսանողութեան մէջ զարթնած սէրը դէպի իր ազգութիւնը, նրա անուրանալի համակրութիւնը դէպի ազգային կեանքի պայծառ երևոյթները, Փրանսիական ուսանողութեան առաջին ինքնաճանաչութեան քայլը, նրա դարևոր թմրութիւնից սթափվիլը, գերմանական ուսանողութեան համախոհութիւնը նրանց հետ,—այդ բոլորը յառաջադիմութեան փառաւոր ապացոյցներ են։

Կոպիտ եսականութիւնը, ռամկական անտարբերութիւնը, ճշմարիտ է, դեռ ունեն իրանց պաշտօղները, իրանց գերիները, բայց մի տասը տարի էլ ժամանակ,—և կեանքի հոսանքը կը սրբի խպառ այդ բիծը, կը մղի նրան դէպի անցեալը, դէպի պատմութեան շրջանը։

Ուսանողական կեանքի զարգացման նշաններից մէկը անշուշտ այն ուրախալի երևոյթն է, որ ուսանողութիւնը մի առանձին համակրութեամբ է վերաբերում դէպի ազգային գրականութիւնը, ձգտում է մինչև անգամ ներգործական դեր կատարելու նրա զարգացման և յառաջադիմութեան գործի մէջ։ Դրականական ամեն մի նորութիւն՝ թէ լրագիր, թէ նոր ամսագիր, թէ նոր գրքեր, նոր հեղինակութիւններ մի անասելի ուրախութիւն են պատճառում ներկայ ուսանողին. նա պարզ տեսնում է, որ իր փոքրաթիւ ազգը շատ հեռու է կորչելուց, որ նա ընդհակառակը վերածնում է, կարելի է ասել, համարձակ քայլ է գալիս թէև կաղ ոտով համամարդկային քաղաքակրթութեան ընթացքի հետ։ Հայ ուսանողը գալիս է այն համոզմանը, որ ոչ թէ միայն արժէ հետաքրքրվել հայ գրականութեամբ, այլ մինչև անգամ բարոյական յանցանք կը լինի կարողութեան չափ չը նպաստել նրա զարգացմանը։ Նա ձգտում է կարդալ մայրենի հեղինակներին, տեղեկութիւններ ունենալ գրականական նորութիւններից, հետևել գրականութեան զանազան ճիւղերի յառաջադիմութեանը։

Բայց որքան էլ ջերմեռանդութեամբ նա ձգտի բաւականութիւն տալու իր ցանկութեանը, դժբաղդաբար նա անկարող է։ Մոսկվայում, Պետերբուրգում, Փարիզում, Ստրասբուրգում ընկած աղքատ ուսանողը լսում է լրագիրներից որ դուրս է եկել այս կամ այն նոր գիրքը, նոր հեղինակութիւնը, նա ծարաւում է կարդալու, քննելու, գուցէ կրիտիկա գրելու, բայց անկարող է գտնում, որովհետև չունի այնքան նիւթական միջոց, որ կարողանայ ձեռք բերելու ամեն մի նոր գրուածք։ Նա ճարահատեալ ստիպված է լինում սպասել և 4—5 տարուց յետոյ հայրենիք վերադառնալով կարդալ։ Տխուր դրութիւն է այս, և այդ դրութիւնից է դուրս գալիս յօդուածիս նպատակը՝ իմ խնդիրը դէպի մեր հեղինակները։ Ես դառնում եմ խոնարհաբար խնդրով դէպի այս վերջինները (ես լիազօր չեմ իմ ընկերներից, բայց ծիծաղելի կը լինէր ի հարկէ, եթէ նրանց վիրաւորէր այս խնդիրը)—ես խնդրում եմ, որ նրանք աչքի առաջ առնեն ուսանողութեան այդ անյարմար դրութիւնը և եթէ ցանկանում են առևելացնելու իրանց գրուածների հասկացող կարդացողների թիւը, չը խնայեն մի մի օրինակ իրանց գրքերից ուղարկել ձրիաբար այս կամ այն համալսարանական քաղաքը, ինչտեղ կան հայեր։ Մեր լրագրութիւնը հասկացել է ուսանողների այդ դրութիւնը՝ «Մշակ», «Մեղու» և «Պսակ» ստացվում են գոնէ Մոսկվայում մի քանի օրինակ ձրիաբար—թող մեր պատուելի հեղինակներն էլ հետևեն այդ գեղեցիկ օրինակին։ Ինչպէս Մոսկվայի ուսանող, ես ի հարկէ առանձնապէս կը խնդրեմ իմ այստեղի ընկերների համար։ Գրքեր կարելի է ուղարկել ուղիղ համալսարան մի որ և է ուսանողի անունով՝ սա կը կարդայ և կը տայ ընկերներին։ Ամեն մի ստացած գրքի համար շնորհակալութիւն կը յայտնվի լրագրում։ Կը սպասենք…

Ս. Դաղեանց

ՆԱՄԱԿ ՆՈՒԽՈՒՑ

—

22 յուլիսի

Եթէ իւրաքանչիւր քաղաք մի բանում շնորք ունի, Նուխին, պէտք է ասած, այդ կողմից ամենից առատ է վարձատրված. Նուխին բազմակողմանի շնորքների կենտրոն է. Անգթութիւն, չարագործութիւն, աւազակութիւն, մարդասպանութիւն, սանձարձակութիւն, անտարբերութիւն, քա-